

Klaudia Marczyová

Voľby ako prostriedok účasti občanov na štátnej moci

Anotácia: Autorka sa vo svojej štúdiu zaoberá podstatou a významom volieb, relevantnosťou garancie princípov umožňujúcich účasť občanov na veciach verejných, na štátnej moci v demokratickom štáte prostredníctvom volených zástupcov. Teoreticko-odborné východiská predstavujú prvú časť štúdie, na ktorú nadväzujú výsledky z uskutočneného vlastného prieskumu, ktorý bol zameraný na zistenie názorov a vedomostí verejnosti o význame volieb, volebnej procedúre a s tým súvisiacimi otázkami. Z jednotlivých druhov volieb je pozornosť zameraná na voľby do Národnej rady Slovenskej republiky vzhľadom na ich osobitné miesto v kontexte s princípom suverenity ľudu. Získané poznatky smerujú do konkrétnych návrhov, ktoré sú súčasťou záveru vedeckej štúdie.

Kľúčové slová: voľby, volebné právo, suverenita ľudu, nepriama demokracia, komunálne voľby, prezidentské voľby, parlamentné voľby, prieskum, volebný kódex.

Úvod

Účasť jednotlivca na moci je jedným z dôležitých znakov občianstva. Možností občana, ako sa podieľať na štátnej moci, je viacero, sú dané už základným zákonom – Ústavou Slovenskej republiky.

Zámerom danej štúdie je priblížiť jednu z alternatív a poukázať na jej význam – voľby ako dôležitý inštitút prenosu moci z občana – zdroja štátnej moci na zástupcu – jej realizátora. Štúdia sa zaoberá významom volieb s akcentom na vybrané otázky ich realizácie v Slovenskej republike, zohľadňujúc isté špecifiká. Voľby a volebné právo umožňujú občanovi spolurozhodovať a participovať na štátnej moci, dávajú mu istý priestor seberealizácie a vyzdvihujú jeho dôležitosť v podiele štátnej moci. Voľby majú svoju históriu, od rôznych volebných cenzov, ktoré neumožňovali voliť všetkým občanom až po ich vnímanie ako slobodné, prešli dlhým vývojom. Napriek tomuto neľahkému boju zaznamenávame čoraz menší záujem občanov o veci verejné, či je to relatívne nízka účasť voličov na voľbách, alebo malý záujem o priamu demokraciu. I tieto skutočnosti predstavujú nezanedbateľnú okolnosť, ktorá determinuje obsah prvej časti štúdie, ako aj empirickú časť, ktorej cieľom bolo zistiť i to, do akej miery sa zúčastňujú občania na voľbách, či je súčasný model priebehu volieb efektívny a následne hľadať riešenia na zlepšenie daného stavu.

Príspevok nemá byť vyčerpávajúci, z toho dôvodu nie je obsahom komplexná analýza či komparácia jednotlivých druhov volieb, ale má upriamiť pozornosť na niektoré aspekty, prípadne podnieť ohľadom niektorých otázok diskusiu. Súčasťou obsahu sú i výsledky uskutočneného prieskumu, ktorý je zároveň fragmentom riešenia čiastkovej úlohy „Realizácia volieb v Slovenskej republike a činnosť polície. Marenie prípravy a priebehu volieb a referenda“ v rámci Projektu medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy „Aktuálne problémy vyšetrovania vybraných druhov trestných činov“ Akadémie Policajného zboru v Bratislave a Policejní akademie České republiky v Prahe.

Slovenská republika prešla „obdobím volieb“, za ktoré môžeme považovať roky 2009 a 2010 (2009 – uskutočnené voľby prezidenta SR, voľby do Európskeho parlamentu, voľby do orgánov samosprávnych krajov a v roku 2010 – voľby do Národnej rady SR a do orgánov obcí), avšak otázka volieb je i naďalej aktuálna a je predmetom mnohých diskusií. Diskusie prebehli a prebiehajú i na politickej scéne, na pôde štátnych orgánov, ktoré sa zaoberajú otázkou predloženia volebného kódexu. Práve rozdielnosť viacerých otázok realizácie volieb

podnietili rozhodnutie zaoberať sa touto problematikou v rovine zákonných zmien, vytvorením volebného kódexu. I na tieto skutočnosti reflektuje predkladaný príspevok.

Aj keď by sa zdalo, že zmysel a podstata volieb je v súčasnosti už relatívne známa oblasť, ktorú možno netreba podrobnejšie analyzovať, nie je to také jednoznačné, navyše v „spleti“ viacerých druhov volieb akoby zanikala realizácia či význam niektorých z nich – národné parlamentné voľby sú známejšie ako eurovoľby – a vlastne uniká i samotný význam a dôležitosť uplatnenia volebného práva, volieb.

O zmysle volieb existujú rôzne teórie, ktoré učia aj o význame a úlohe volieb. Od klasickej teórie volieb, ktorá spočíva v úlohe zistiť rozloženie politických síl v spoločnosti a umožniť ich reprezentáciu v zastupiteľskom zbore, po súčasné poňatie – politického pluralizmu, čo vyúsťuje do ich podstaty, vnímania ako nástroja, mechanizmu, ktorým občania vyberajú svojich zástupcov do zastupiteľských zborov v štáte. Princíp suverenity ľudu, ktorého podstatou je, že štátna moc pochádza z ľudu – od občanov, nielenže je legitímne kreovaná, ale občania sa podieľajú na štátnej moci, vykonávajú ju priamo (priamou formou ľudového hlasovania, referenda) alebo prostredníctvom svojich volených zástupcov, je základným demokratickým princípom. Zastupiteľská demokracia vychádza z chápania, že občania nemôžu sami realizovať svoju moc vo všetkých otázkach priamo a bezprostredne, ale výkon moci zverujú voleným orgánom.

Právom zúčastňovať sa na správe vecí verejných ponímame možnosť občana podieľať sa na rozhodovaní o dôležitých otázkach verejného záujmu, podieľať sa na výkone štátnej moci, na politickom živote štátu a správe verejných záležitostí obce, regiónu. Patrí do kategórie politických práv, ktoré svojou podstatou determinujú možnosť občana podieľať sa na štátnej moci, čo je v prípade tohto práva nepopierateľné.

V Ústave Slovenskej republiky je právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov priznané iba občanom Slovenskej republiky. (Avšak, čo sa týka volieb do orgánov územnej samosprávy obcí a do orgánov vyšších územných celkov, aktívne aj pasívne volebné právo sa priznáva i cudzincom s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky.) Obsahom uvedeného práva sú vlastne spôsoby, ktoré umožňujú občanovi rozhodovať a spolupodieľať sa na realizácii štátnej moci. V Slovenskej republike ako demokratickom a právnom štáte pochádza štátna moc od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo. Tu je možné hovoriť zároveň o dvoch formách demokracie, a to priamej a nepriamej.

Priamou demokraciou sa rozumie priama účasť občanov na štátnej moci, keď občania rozhodujú o konkrétnej otázke alebo otázkach tvoriacich predmet politického záujmu alebo iného verejného záujmu. Klasickými formami takto chápanej demokracie sú ústavné referendum či všeludové hlasovanie, pričom za najčastejšiu a najrozšírenejšiu formu je považované referendum. V podmienkach Slovenskej republiky taktiež existuje táto forma demokracie, a to v celoslovenskom i územnom (regionálnom) rozmere. Celoštátne – republikové referendum je zakotvené v V. hlave II. oddiele Ústavy Slovenskej republiky. Občania nielenže rozhodujú v referende už o konkrétnej otázke, ale zároveň sú jedným ústavou stanoveným subjektom, ktorý môže žiadať jeho vyhlásenie. Občanom je *de iure* (i *de facto*) pri využití inštitútu referenda priznaná možnosť dvakrát uplatniť priamy vplyv na štátnu moc a ovplyvniť výsledok referenda, a to prvotným impulzom – iniciovať vyhlásenie referenda o konkrétnej otázke na základe realizácie petičného práva (petície s minimálne 350 000 podpismi občanov)¹ a v druhom štádiu – samotnou účasťou a už priamym rozhodovaním

¹ Nezaoberáme sa podrobnými podmienkami vyhlásenia a organizácie referenda; sú upravené v Ústave Slovenskej republiky a v zákone č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda v znení neskorších zmien a doplnkov.

o predloženej otázke bez ohľadu na to, či boli subjektom požadujúcim jeho vyhlásenie, alebo týmto subjektom bola Národná rada Slovenskej republiky svojím uznesením.

Medzi priame možnosti účasti občana, a v tomto prípade nielen občana, ale aj obyvateľa obce či vyššieho územného celku, patrí účasť na samospráve v obci a v samosprávnom kraji prostredníctvom miestneho (regionálneho) referenda. Rozšírenie okruhu subjektov z občana na obyvateľa obce (teda i cudzinca s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky) bolo dôsledkom integračných procesov, aproximácie právneho poriadku k právu EÚ, ústavne inkorporované ú. z. č. 90/2001 Z. z., ktorý mení a dopĺňa Ústavu SR.

Nepriama forma účasti občanov na štátnej moci, na správe vecí verejných je reprezentovaná volenými zástupcami. Občania na základe slobodných volieb delegujú moc na svojich zástupcov – poslancov (NR SR, obecného zastupiteľstva či zastupiteľstva VÚC, poslanca Európskeho parlamentu); prípadne i prezidenta republiky, ktorí rozhodujú a podieľajú sa na tvorbe štátnej politiky. Rozsah vplyvu na kreáciu parlamentu a ďalších orgánov závisí i od volebného systému a podmienok realizácie volieb.

Volebné právo patrí k základným právam moderných demokracií. Je jedným zo základných občianskych práv, ktoré je garantované i našou ústavou a spolu s ďalšími politickými právami je vyjadrením dosiahnutého stupňa možnosti účasti občana na štátnej moci. Princíp suverenity ľudu, právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných predstavujú základný pilier pre naplnenie volebného práva. Význam a dôležitosť účasti voliča na voľbách nie je len z pohľadu jeho ako nositeľa daného práva, ktoré buď využije, alebo, a to žiaľ v poslednej dobe je príznačné pre Slovenskú republiku, nevyužije, ale treba sa zamyslieť a brať do úvahy i druhý pohľad – komplexné naplnenie podstaty volieb i z aspektu princípu väčšiny (či princípu legitimity). V tomto prípade nejde len o naplnenie jeho klasického zmyslu, vláda väčšiny pri rešpektovaní práv a záujmov menšiny či moc vykonávaná a v konečnom dôsledku predstavovaná malou časťou občanov, kreovaná väčšinou, teda pomer zvolených a voliacich, ale *matematicky iba pomer* aktívnych voličov, t. z. všetkých oprávnených voličov a reálne voliacich, aby skutočne išlo o zastupiteľský zbor vytvorený z vôle väčšiny občanov (teda aj v tom minimálnom počatí pri účasti – nadpolovičnej väčšiny voličov). V tomto smere možno poukázať na realizáciu priamej formy – referenda v SR, kde je ako ústavná podmienka jeho platnosti stanovená minimálne účasť nadpolovičnej väčšiny oprávnených voličov, a na záväznosť výsledkov je potrebné zhodné rozhodnutie absolútnej väčšiny zúčastnených. Jednou z úloh volieb je i aktivizácia voličov v prospech určitých hodnôt a cieľov; sú, resp. mali by byť nástrojom posilňovania občianskeho vedomia, no nie vždy je táto funkcia dostatočne naplnená. Tým chceme len poukázať na niektoré ďalšie aspekty a tieto reály na tomto mieste majú smerovať k úvahám o zmene volebných pravidiel, či až extrémnej forme – prípadnej transformácii volebného práva na volebnú povinnosť.²

V prípade volieb rozlišujeme v teórii štátu a práva viacero druhov, foriem volieb, podľa viacerých kritérií (ako priame a nepriame, voľby riadne, mimoriadne či doplňujúce...), môžeme hovoriť o voľbách parlamentných (do národného parlamentu), komunálnych (voľby do orgánov územnej samosprávy – miestnych zastupiteľstiev...), prezidentské voľby či voľby do Európskeho parlamentu. Za klasické či tradičné voľby možno považovať *parlamentné voľby*, ktoré sú najrozšírenejšie a medzi občanmi pravdepodobne i najznámejšie. Sú to voľby, ktoré sú známe nášmu voličovi i z čias totalitného režimu, keď sa však neuplatňovali na demokratických zásadách, nerealizovali sa na báze dobrovoľnosti – ako právo, ale v zásade ako volebná povinnosť, povinnosť voliť. I táto okolnosť môže byť jedným z dôvodov, prečo sú známejšie ako iné druhy, ale zároveň táto skutočnosť môže byť i jednou z príčin nízkej

² Na túto problematiku existujú kontroverzné názory, je to otázka spojená i s negatívami a zrejme ťažko nájsť optimálny model, ktorý by bol zárukou naplnenia všetkých funkcií volieb.

účasti voličov na voľbách. Časť občanov mohla z dôvodu *historickej* povinnosti voliť a súčasne nemožnosti slobodného výberu svojich zástupcov získať akúsi averziu voči inštitútu volieb, vyúsťujúcu v súčasnosti do nevyužitia svojho základného práva.

Organizáciu a priebeh volieb do Národnej rady Slovenskej republiky upravuje zákon č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších zmien a doplnkov.

Komunálne voľby, možnosti otvárajúce sa voličovi s príchodom demokracie, účasti na samospráve obce, zakotvené do nášho právneho systému počas existencie spoločnej Českej a Slovenskej Federatívnej republiky v roku 1990. Eventualita kreovať orgány na miestnej úrovni, podieľať sa na rozvoji obce – domnievame sa, že k tejto forme majú obyvatelia zrejme bližšie, keďže sa ich otázky diania v danej obci priamo dotýkajú, a taktiež kandidáti uchádzajúci sa o priazeň voličov sú najmä v menších obciach známi – neanonymní pre voliča. Súčasťou územného samosprávneho systému sú okrem obcí aj vyššie územné celky, a teda možnosti obyvateľov samosprávneho kraja využiť volebné právo aj do orgánov vyššieho územného celku. Voľby do orgánov obcí sú upravené zákonom č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších zmien a doplnkov a procedúru volieb do orgánov vyšších územných celkov upravuje zákon č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov a o doplnení Občianskeho súdneho poriadku v znení neskorších zmien a doplnkov.

Z pohľadu možností ovplyvniť zloženie štátneho orgánu, resp. voľby jeho predstaviteľa, majú občania Slovenskej republiky v porovnaní napr. s občanmi Českej republiky ďalšiu alternatívu a tou je *priama voľba hlavy štátu* – prezidenta republiky, príležitosť účasti *prezidentských volieb*. Zakotvenie priamej voľby prezidenta je ďalším krokom k priblíženiu účasti občanov na kreácii štátnej moci.³ Táto forma – priama voľba prezidenta republiky bola do nášho ústavného systému inkorporovaná ú. z. č. 9/1999 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava SR.

Občania SR mali už možnosť tento variant vyskúšať v praxi, 1. 5. 1999, keď sa uskutočnili prvé priame voľby a ich prvé kolo (a následne 29. 5. 1999 druhé kolo)⁴. *Voľby prezidenta*, podobne ako napr. parlamentné či komunálne voľby, prebiehajú na základe všeobecného, priameho, rovného volebného práva tajným hlasovaním.⁵ Právo voliť je priznané občanom Slovenskej republiky, ktorí majú aktívne volebné právo do Národnej rady Slovenskej republiky a títo odovzdávajú hlas priamo konkrétnemu kandidátovi pri zachovaní tajnosti a rovnosti hlasovania. Občania Slovenskej republiky majú možnosť nielen si zvoliť prezidenta, ale i možnosť navrhovať kandidátov na tento post pri splnení podmienky – formou petície, ktorú podporí a podpíše aspoň 15 000 občanov, ktorí majú právo voliť do Národnej rady SR. Aj napriek istým negatívam, ktoré vyplývajú z náležitostí týkajúcich sa voľby prezidenta, sa domnievame, že v zavedení priamej voľby prezidenta treba vidieť prínos pre demokratické rozhodovanie občanov i pre stabilizáciu ústavného systému SR, keďže uvedený spôsob voľby hlavy štátu reálnejšie odráža vôľu občanov.

I keď základné otázky kreácie funkcie prezidenta vyplývajú priamo z ústavy, podrobnejšiu organizáciu volieb upravuje zákon č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta

³ Bližšie: FISCHEROVÁ, K. *Priama voľba prezidenta SR (čo priniesla novela ú. z. č. 9/1999 Z. z.)*. In Policačná teória a prax č. 1/1999, s. 53.

⁴ Druhé priame voľby sa konali v dňoch 3. 4. 2004. a 17. 4. 2004, a v poradí tretie priame voľby 21. 3. 2009 a ich druhé kolo 4. 4. 2009.

⁵ Zákon č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov v znení neskorších predpisov.

Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších zmien a doplnkov.

Ďalšou formou realizácie volebného práva a za novšie voľby považujeme *voľby do Európskeho parlamentu*. Po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie 1. 5. 2004 sa občania SR ako občania členského štátu stali súčasne občanmi Európskej únie, čo im umožňuje využívať ďalšie zmluvne zakotvené práva. Jedným z nich je i volebné právo do Európskeho parlamentu, ktoré sme mali možnosť uplatniť už dva razy.⁶ Aj organizácia a priebeh volieb do parlamentu EÚ majú svoje pravidlá upravené osobitným zákonom, a to zákonom č. 331/2003 Z. z. o voľbách do Európskeho parlamentu v znení neskorších predpisov.

Stručným uvedením jednotlivých druhov volieb a poukázaním na nejednotnosť právnej úpravy, resp. úprava jednotlivých volieb osobitnými zákonmi, z ktorých vyplýva, že i niektoré základné procedurálne otázky sú upravené rozdielne, bolo zámerom, aby sme následne mohli priblížiť opodstatnenosť istých zmien v rovine *de lege lata*, prípadne i cestou tzv. volebného kódexu.

Volebný kódex, ktorého vytvorením sa zaviazala vláda SR už vo svojom Programovom vyhlásení na obdobie rokov 2010 – 2014, naberá v súčasnosti reálnejšie kontúry. Od okamihu iniciovania jeho prípravy prešiel obsahovo viacerými diskusiami, ktoré sa podpísali pod jeho úpravy a prípadné upustenie od pôvodnej podoby. Podstatou volebného kódexu je, aby zjednotil, a tak i zjednodušil pravidlá organizácie a priebehu jednotlivých druhov volieb, ktoré, ako sme naznačili, sú každé upravené osobitným zákonom a navyše majú rozdielne upravené i také podstatné náležitosti či procedurálne otázky, v ktorých zjednotení nevidíme zásadný problém. Pochopiteľne existujú špecifiká jednotlivých volieb, ktoré neumožňujú ich absolútnu unifikáciu bez vážnejších zmien – zmena volebného systému, skrátenie volebného obdobia a iné.

Otázky podstaty, dôležitosti a významu volieb, orientovania sa v niektorých otázkach s tým súvisiacich, názory na vybrané aspekty volieb sa stali predmetom nášho záujmu i v rovine empirickej, a tak sme sa v kontexte s teoretickou časťou štúdie zaoberali predmetnou problematikou formou vlastného prieskumu.

Prieskum verejnej mienky

Zámerom prieskumu verejnej mienky bolo skúmať názory a preferencie respondentov v otázkach politických týkajúcich sa najmä volieb a zmien s nimi spojených, nadobudnúť tak poznatky o vedomostiach verejnosti v tejto oblasti. Získané informácie mali byť konfrontované s návrhmi *de lege ferenda*.

Pri realizácii prieskumu bola použitá výskumná metóda – *d o t a z n í k*, pri ktorej nie je potrebný osobný kontakt s respondentmi a zároveň sme získali potrebné množstvo údajov. Dotazník bol anonymného charakteru a obsahoval 32 otázok, ktoré ponúkali respondentom voľbu medzi dvoma alebo viacerými alternatívami, kde správnu možnosť mohli označiť ľubovoľne.

Výskumnú vzorku tvorilo 328 respondentov. Spracovanie údajov sme uskutočnili číselným a percentuálnym (tabuľka) vyhodnotením údajov.

⁶ Historicky prvé voľby do Európskeho parlamentu sa konali v SR dňa 13. júna 2004 v nedeľu – v zmysle existujúcich pravidiel Európskej únie stanovených pre voľby do Európskeho parlamentu. V poradí druhé voľby poslancov do Europarlamentu za SR sa konali 6. júna 2009.

Cieľ prieskumu

Hlavným cieľom prieskumu bolo na vzorke respondentov:

1. Skúmať názory a preferencie v otázkach znalosti významu volieb, problematiky volieb, ktoré sa uskutočňujú v rámci Slovenskej republiky.
2. Zistiť postoj verejnosti k zmene súčasného volebného systému, prípadne ďalším zmenám ohľadom volebnej procedúry najmä parlamentných volieb v Slovenskej republike.

V prieskume sme si stanovili nasledujúci postup a úlohy:

- ✓ sformulovať cieľ,
- ✓ určiť vhodné metódy a techniky,
- ✓ vybrať prieskumnú vzorku,
- ✓ zostaviť dotazník,
- ✓ vyhodnotiť, analyzovať a interpretovať získané údaje.

Prieskumný súbor – metódy prieskumu a prieskumná vzorka

Na realizáciu prieskumu bola použitá metóda dotazníkového zisťovania. Respondentom bol predložený dotazník, ktorý patrí k špecifickým metódam na získavanie spätnej väzby od účastníkov akéhokoľvek procesu. Umožňuje zachytiť názory účastníkov takmer presne k danému problému a prípadne ich vyzvať aj navrhnúť riešenia v danej oblasti.

Uvedená metóda bola použitá z dôvodu, že ide o metódu, ktorá sa pri zisťovaní postojov používa najčastejšie a je podľa nášho názoru ľahšie spracovateľná ako metódy kvalitatívneho výskumu (napr. interview). Pri tejto forme prieskumu nie je potrebný osobný kontakt s každým respondentom a možno získať potrebné množstvo údajov. Dotazník obsahoval 32 otázok, ktoré ponúkli respondentom voľbu medzi dvoma alebo viacerými alternatívami, kde správnu možnosť zakrúžkovali, prípadne mohli označiť aj viac odpovedí, čo viacerí respondenti v niektorých otázkach využili. Distribuovaných bolo 400 dotazníkov - časť prostredníctvom e-mailu a podstatná časť bola distribuovaná osobne. Možno konštatovať, že návratnosť dotazníkov bola veľmi vysoká, až 82 %, pretože zo 400 distribuovaných dotazníkov sa vrátilo správne vyplnených 328. Spracovanie údajov bolo uskutočnené číselným a percentuálnym vyhodnotením údajov uvedených v tabuľkách.

Prieskumnú vzorku tvorilo 328 respondentov vo vekových kategóriách do 25, 35, 50 a nad 51 rokov. Najviac zastúpenú skupinu tvorili respondenti od 18 do 25 rokov, mužského pohlavia a pochádzali najviac z Bratislavského a Prešovského kraja.

Analýza a interpretácia výsledkov prieskumu

Pri spracovaní údajov sme použili tabuľky, ktoré sú prehľadnou a úspornou formou prezentovania výsledkov. Údaje boli spracované matematicko-štatistickými metódami. Pokiaľ nie je uvedené inak, všetky údaje sú vyjadrené v percentách. Na projekte sa zúčastnilo 328 respondentov z radov širokej nešpecifikovanej verejnosti. Po zozbieraní dotazníkov od respondentov boli údaje zaznamenané do frekvenčnej tabuľky, ktorá je prehľadným vyjadrením výskumného záujmu. (V niektorých prípadoch mohlo dôjsť k istým odchýlkam percentuálneho vyjadrenia v súvislosti so zaokrúhľovaním na jedno desatinné miesto.)

Tabuľka č.1: Pohlavie respondentov

Muži	204	62,2 %
Ženy	124	37,8 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Úvodnou informáciou pre potreby nášho skúmania, bol prehľad o rodovom zložení respondentov, koľko mužov a koľko žien sa zúčastnilo na našom prieskume. Z uvedenej tabuľky č.1 vyplýva, že boli zastúpení viacej muži – v počte 204, čo predstavuje 62,2 % respondentov, a 124 žien, t. j. 37,8 %.

Tabuľka č. 2: Vek respondentov

18 rokov – 25 rokov	163	49,7 %
26 rokov – 35 rokov	91	27,7 %
36 rokov – 50 rokov	56	17,1 %
51 rokov a viac	18	5,5 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

V odpovediach na druhú otázku sme vopred určili štyri skupiny vekových kategórií, z ktorých si respondenti vyberali jednu podľa ich veku. Najväčšiu skupinu predstavovali mladí ľudia vekovej kategórie 18 – 25 rokov, čo znamená 49,7 %, potom nasleduje veková kategória 26 – 35 rokov v počte 27,7 %, od 36 – 50 rokov boli respondenti zastúpení v 17,1 % a najmenej – iba 5,5 % bolo vo veku od 51 rokov.

Tabuľka č. 3: Kraj, v ktorom respondenti bývajú

Banskobystrický	22	6,7 %
Bratislavský	72	22,0 %
Košický	55	16,8 %
Nitriansky	32	9,8 %
Prešovský	69	21,0 %
Trenčiansky	25	7,6 %
Tŕnavský	26	7,9 %
Žilinský	27	8,2 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	328

Z hľadiska geografického rozloženia môžeme konštatovať, že sa podarilo dosiahnuť s výnimkou Bratislavského a Prešovského kraja, odkiaľ pochádzalo najviac respondentov – Bratislavský kraj 22,0 %, Prešovský kraj – 21,0 %, relatívne rovnomerné zastúpenie respondentov z jednotlivých krajov. Tretí v poradí s najvyšším počtom je Košický kraj – 16,8 %, nasleduje Nitriansky kraj s 9,8 %, Žilinský kraj s 8,2 %, Tŕnavský kraj – 7,9 %, Trenčiansky kraj – 7,6 % a najmenej respondentov pochádzalo z Banskobystrického kraja, iba 6,7 %, čo predstavuje 22 respondentov.

Tabuľka č. 4: Vedia respondenti, v čom je zmysel a podstata volieb?

Áno	273	83,2 %
Nie	2	0,6 %
Skôr áno	51	15,5 %
Skôr nie	2	0,6 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Na uvedenú otázku kladne odpovedalo až 83,2 % opýtaných, teda 273 respondentov, v čom spočíva význam volieb, ich zmysel a podstata, a zároveň 15,5 % sa vyjadrilo – „skôr áno“, čo považujeme za pozitívne a determinujúce z pohľadu ďalších otázok, ktoré boli súčasťou dotazníka. Iba 0,6 % účastníkov sa vyjadrilo, že nevie, v čom je zmysel a podstata volieb, a rovnaký počet účastníkov – 0,6 % = 2, označili odpoveď „skôr nie“.

Tabuľka č. 5: Najzaujímavejšie z volieb sú pre respondentov

Parlamentné do NR SR	164	50,0 %
Do orgánov obce	55	16,8 %
Do orgánov VÚC	24	7,3 %
Do Európskeho parlamentu	23	7,0 %
Prezidentské	62	18,9 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Ako vyplynulo z prieskumu, pre 50,0 % z opýtaných sú najzaujímavejšie voľby do Národnej rady Slovenskej republiky, za ktorými nasledujú voľby prezidenta SR – v počte 62 odpovedí to znamená 18,9 %, a až za nimi nasledujú voľby do orgánov obce – 16,8 %. Tieto výsledky v zásade potvrdili naše očakávania, a tak môžeme konštatovať, že naša domnienka, že parlamentné voľby sú najznámejšie, a teda i najzaujímavejšie pre našich občanov, sa nám potvrdila, ako aj skutočnosť, že o voľby do Európskeho parlamentu – 7,0 % – je najmenší záujem medzi slovenskými voličmi, čo potvrdzujú i štatistické údaje prehľadu účasti na voľbách v Slovenskej republike. V našom prieskume tesne pred voľbami do parlamentu EÚ skončili voľby do orgánov vyšších územných celkov s 7,3 %, čo nie je prekvapivým zistením, avšak je negatívnym javom spoločnosti, keďže svedčí o nezáujme obyvateľov samosprávnych krajov participovať na samospráve i cestou volieb.

Tabuľka č. 6: Respondenti sa zúčastňujú na voľbách

Pravidelne	174	53,0 %
Občas	114	34,8 %
Nikdy	6	1,8 %
Ešte som sa nezúčastnil/-a, ale zúčastním sa	4	1,2 %
Pravidelne iba niektorých	30	9,1 %
NR SR	15	
VÚC	6	
Prezidentské	9	
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Na uvedenú otázku, ktorej zámerom bolo zistiť, ako často sa respondenti zúčastňujú volieb, odpovedalo až 53,0 % , že sa volieb zúčastňuje pravidelne, 114 – teda 34,8 % sa

zúčastňuje iba občas, pravidelne avšak iba niektorých volieb sa zúčastňuje 9,1 %. Odpoveď, že sa ešte nezúčastnili, ale zúčastnia sa, zvolilo 1,2 % a odpoveď „nikdy“ označilo 1,8 % respondentov. V porovnaní s celoslovenskými štatistikami prehľadu účasti voličov na voľbách môžeme tieto výsledky považovať za relatívne uspokojivé, i keď stále zastávame názor, že záujem o voľby na Slovensku nie je dostačujúci.

Tabuľka č. 7: Respondenti sa zúčastnili na voľbách

Parlamentné do NR SR	282	87,6 %
Do orgánov obce	142	43,3 %
Do orgánov VÚC	114	34,8 %
Do Európskeho parlamentu	70	21,3 %
Prezidentské	142	43,3 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet prevyšuje 100 %.

Táto otázka dávala respondentom možnosť zvoliť viacero odpovedí, čo naznačuje už prehľad spracovaný v tabuľke č. 7. Zároveň mala v podstate rozšíriť a nadviazať na obsah predchádzajúcej otázky, ako aj nepriamo potvrdiť, či možno vyvrátiť zistenia odpovedí otázky č. 5. Zaujímavým a z nášho pohľadu vyhodnocovania prieskumu uspokojivým zistením je skutočnosť, že sa opäť potvrdilo poradie volieb podľa toho, na ktorých sa respondenti zúčastnili a ktoré označili za najzaujímavejšie. Teoreticky môžeme dospieť k záveru, že o voľby, ktoré sa javia voličom ako zaujímavé, známe, prejavujú záujem i formou osobnej účasti na nich. Z uvedených odpovedí vyplynulo, že oslovení sa najviac zúčastnili na voľbách v takomto poradí: do národnej rady, na voľbách prezidenta, na voľbách do orgánov obce, na voľbách orgánov vyšších územných celkov a najmenej na voľbách do Európskeho parlamentu.

Tabuľka č. 8: Vyhovuje respondentom súčasná procedúra volieb?

Parlamentných:		
Áno	239	72,9 %
Nie	66	20,1 %
Neviem	23	7,0%
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %
Do orgánov obce a VÚC:		
Áno	204	62,2 %
Nie	49	14,9 %
Neviem	75	22,9 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %
Do Európskeho parlamentu:		
Áno	154	47,0 %
Nie	65	19,8 %
Neviem	109	33,2 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %
Prezidentských:		

Áno	258	78,7 %
Nie	30	9,1 %
Neviem	40	12,2 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Ako už bolo uvedené v úvode empirickej časti štúdie, zámerom prieskumu bolo aj overenie istých znalostí teoretických náležitostí procedúry volieb, a tak boli i otázky na ten účel naformulované. Odpovede, že *súčasná procedúra volieb vyhovuje* respondentom, na otázku č. 8 sme očakávali, rozdielne sú percentuálne vyhodnotenia spájajúce sa s konkrétnym druhom volieb. Zaujímavé sú však tieto zistenia v kontexte s nasledujúcimi otázkami, ktoré už vyžadujú minimálnu orientáciu v informáciách o spôsobe voľby, možnosti rozhodnúť sa pri výbere pre kandidáta, politickú stranu...,čo nám potvrdzujú výsledky na základe komplexného vyhodnotenia otázok č. 8 – 10.

Tabuľka č. 9: Ktorý z volebných systémov pri voľbách do parlamentu respondenti uprednostňujú?

Väčšinový – voľba konkrétneho kandidáta	131	39,9 %
Proporcionálny	115	35,1 %
Kombinovaný	73	22,3 %
Neviem	9	2,7 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Tabuľka č.10: Sú respondenti za zmenu volebného systému z proporcionálneho na väčšinový systém v prípade volieb do Národnej rady SR?

Áno	113	34,5 %
Nie	105	32,0 %
Neviem	66	20,1 %
Zmenu na kombinovaný	43	13,1 %
Nezaujíma ma to	1	0,3 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Ako vyplynulo z odpovedí na tieto otázky, respondenti sa na jednej strane vyjadrili, že im prevažne vyhovuje súčasná procedúra volieb, a to i v prípade volieb do NR SR (72,9 %), avšak vzápätí sa objavia odpovede (nie v zanedbateľnom percentuálnom vyjadrení – až 39,9 %) uprednostnenia väčšinového volebného systému, za zmenu volebného systému zo súčasného proporcionálneho systému na väčšinový pri voľbách do národnej rady je 34,5 %.

Na základe uvedeného si nedovoľíme vyvodit' jednoznačný záver, ale dovoľíme si na tomto mieste vysloviť názor, že časť voličov, respondentov nášho prieskumu nemá dostatočné informácie o výhodách či procedurálnych otázkach, ako aj druhu volebného systému uplatňujúceho sa v súvislosti s jednotlivými voľbami, čo nás len utvrdzuje v opodstatnenosti zjednotenia základných pravidiel volieb, zjednodušenia v prospech voliča. Pozitívnym zistením bola skutočnosť, že iba 1 respondent sa vyjadril, že ho tieto otázky nezaujmajú, a zvyšných 99,7 % prejavilo záujem.

Tabuľka č. 11: Ak by respondenti mali možnosť voliť pri voľbách do NR SR priamo svojho kandidáta, zúčastnili by sa na voľbách

Áno, častejšie	144	43,9 %
Nič to nemení	174	53,0 %
Ak by kandidovalo viac žien	9	2,7 %
Nie	1	0,3 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Ďalšia otázka skúmala, či možnosť zvoliť si do parlamentu priamo svojho kandidáta neovplyvní rozhodnutie voličov – respondentov zúčastňovať sa častejšie na týchto voľbách. Môžeme konštatovať na základe výsledkov, že pre väčšinu – 53,0 % zúčastnených táto okolnosť nič nemení na ich rozhodnutí. Avšak v prípade 144 respondentov má táto okolnosť podstatný význam a ovplyvnila by podľa ich vyjadrení účasť na voľbách, keď sa priklonili k odpovedi, že by sa zúčastňovali častejšie. Pre 2,7 % by mohlo byť rozhodujúcim kritériom, ak by v pozícii kandidátov bolo zastúpených viacero žien. A k súčasnej pozícii zastúpenia žien v našom parlamente smerovala i nasledujúca otázka.

Tabuľka č. 12: Podľa respondentov sú v súčasnosti ženy zastúpené v NR SR

V malom množstve	152	46,3 %
Rovnako ako muži	3	0,9 %
Dostatočne	145	44,2 %
Viac ako muži	1	0,3 %
Neviem	25	7,6 %
Sú zbytočné	2	0,6 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Vzhľadom na skutočnosť, že sa na našom prieskume zúčastnilo viac mužov – v počte 204, čo tvorí 62,2 % účastníkov prieskumu, bolo pre nás príjemným zistením, že až 152 respondentov, teda 46,3 % je toho názoru, že ženy sú v národnej rade zastúpené v malom počte. Udivujúcim – z nášho pohľadu – sa javilo vyjadrenie 2 respondentov, ktorí zastávajú názor, že ženy sú v NR SR zbytočné. Domnievali sme sa, že túto alternatívu, ako jednu z možností vyjadriť sa na participáciu žien v politike v súčasnom modernom a demokratickom štáte nezvolí žiaden z respondentov. Takmer polovica – 44,2 % si myslí, že sú ženy zastúpené dostatočne, 1 respondent sa domnieva, že sú ženy v našom parlamente zastúpené viac ako muži a 3 si myslia, že zastúpenie je rovnaké ako v prípade zastúpenia mužov.

Tabuľka č. 13: Sú respondenti za zníženie vekovej hranice aktívneho volebného práva z 18 rokov

Áno, na: 14 rokov	1	5	1,5 %
16 rokov	2		
17 rokov	2		
Nie		312	95,1 %
Neviem		11	3,4 %
SPOLU RESPONDENTOV		328	100 %

Súčasťou diskusií o voľbách, volebnom práve sú aj otázky zníženia či zvýšenia vekovej hranice v prípade aktívneho, či pasívneho volebného práva, a tak boli i tieto inkorporované do nášho dotazníka. Na otázku, či by respondenti uvítali zníženie vekovej hranice aktívneho volebného práva zo súčasných 18 rokov, odpovedala prevažná väčšina, až 95,1 % *nie*, čo sme uvítali, keďže taktiež nie sme zástancovia jej znižovania na 16 rokov. Za túto alternatívu sa vyjadrili iba 2 z opýtaných, taktiež 2 respondenti preferujú vekovú hranicu 17 rokov, a dokonca 1 respondent by zaviedol volebné právo už pre 14-ročných. K danej otázke sa nevedelo vyjadriť iba 3,4 % účastníkov.

Tabuľka č. 14: Sú respondenti za zvýšenie vekovej hranice pre poslanca NR SR?

Áno, na: 20 rokov	2		77	23,5 %
21 rokov	4			
22 rokov	3			
25 rokov	30			
30 rokov	29			
35 rokov	4			
40 rokov	2			
45 rokov	1			
50 rokov	1			
90 rokov	1			
Nie			200	61,0 %
Neviem			51	15,5 %
SPOLU RESPONDENTOV			328	100 %

Táto otázka predpokladala a ponúkala tri možnosti odpovedí, pričom pri odpovedi „áno“ bola otvorená a umožňovala respondentom stanoviť vekovú hranicu, ktorú v tomto prípade uprednostňujú. To zároveň spôsobilo, že sa dostali medzi odpovede i prípady jej zníženia na 20 rokov či potvrdenie aktuálne stanovenej – 21 rokov, keďže pasívne volebné právo pri voľbách do NR SR sa priznáva občanovi, ktorý dosiahol vek 21 rokov, a zároveň tieto reály sú dôkazom istej absencie informácií, na ktoré poukazujeme. Za zvýšenie sa tak vyjadrilo 23,5 % respondentov, pričom by uvítali vek pre poslanca národnej rady 25 alebo 30 rokov. Vyskytol sa i prípad respondenta odporúčajúceho posunúť vekovú hranicu pre kandidáta na poslanca na 90 rokov, čo však považujeme za istú „recesiu“, ktorú umožňuje anonymita dotazníkovej metódy. Prevažná väčšina účastníkov prieskumu – 61,0 % súhlasí so súčasným stavom, teda nie je za zvýšenie stanoveného veku.

Tabuľka č. 15: Sú respondenti za zavedenie volebnej povinnosti?

Áno		113	34,5 %
Nie		155	47,3 %
Neviem		25	7,6 %
Áno, v prípade volieb:		35	10,6 %
NR SR	22		
PREZIDENTSKÉ	7		
VÚC	4		
REFERENDUM	2		
SPOLU RESPONDENTOV		328	100 %

Po vyhodnotení tejto otázky sme konštatovali, že nás odpovede „áno“ prekvapili, pretože sme neočakávali, že sa až 34,5 % respondentov kladne vyjadrí, keďže si uvedomujeme, že zavedenie volebnej povinnosti je jedna z kontroverzných otázok, a vychádzame z domnienky, že ľudia sú vo všeobecnosti odmietaví voči zavádzaniu ďalších povinností. Navyše netreba zabúdať na skutočnosť, že pri súčasnej úprave ako volebného práva nie je dostatočne občanmi toto využívané. Volebnú povinnosť odmieta 155 respondentov, to znamená 47,3 % všetkých účastníkov, vyjadriť sa nevedelo 25 a 35 respondentov by ju privítalo, avšak tu bola daná možnosť respondentom stanoviť si konkrétny prípad, a tak z toho 22 víta túto povinnosť v prípade volieb do NR SR, 7 pri voľbe hlavy štátu, 4 pri voľbách do samosprávnych krajov, a dokonca dvaja respondenti preferujú povinnosť v prípade účasti na referende.

Tabuľka č. 16: Podľa respondentov by malo byť žien v parlamente

Málo	60	18,3 %
Viac ako v súčasnosti	149	45,4 %
Viac ako mužov	5	1,5 %
Rovnako ako mužov	93	28,4 %
Nepatria do politiky	12	3,7 %
Podľa výsledkov volieb	9	2,7 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Otázka č. 16 zámerne nadväzuje na vyjadrenia sa respondentov k otázke č. 12, avšak táto už poskytuje inak formulované alternatívy, ktoré možno v konečnom dôsledku „vyprovokujú“ k iným odpovediam, a tak je pochopiteľné, že nemôžu byť odpovede – výsledky obidvoch otázok identické. Podľa vyjadrení 45,4 % odpovedí mali by byť ženy zastúpené v parlamente viacej, ako sú v súčasnosti, 28,4 % preferuje pomerné zastúpenie, teda ženy by mali byť zastúpené v takom počte, koľko je i mužov. 18,3 % si myslí, že by žien malo byť v parlamente málo, až 3,7 % zastáva názor, že ženy nepatria do politiky, a 2,7 % necháva túto otázku na výsledky volieb. Zo všetkých respondentov sa iba 1,5 % domnieva, že by žien malo byť viacej ako mužov v parlamente.

Tabuľka č. 17: Účasť voličov na voľbách je

Nízka pri všetkých voľbách	272	82,9 %
Nízka pri voľbách	32	9,8 %
VÚC 13		
Európsky parlament 18		
NR SR 1		
Dostačujúca	17	5,2 %
Najvyššia pri voľbách:	7	2,1 %
NR SR 4		
VÚC 3		
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Účasť voličov na voľbách bola ďalšia otázka predmetu skúmania názorov verejnosti, kde svojimi odpoveďami potvrdila známy fakt, že táto je nepostačujúca a niekedy až alarmujúco nízka. Aj účastníci nášho prieskumu sa vyjadrili, že je nízka účasť voličov na všetkých voľbách, čo potvrdilo 82,9 % zo všetkých, za dostačujúcu ju považuje iba 5,2 %. Respondenti mali tiež možnosť konkretizovať túto problematiku, tak ako to vidno z výsledkov tabuľky.

Tabuľka č. 18: V čom respondenti vidia príčinu nízkej účasti voličov na voľbách

Nezáujem	142	43,3 %
Nedôvera	214	65,2 %
Zlá informovanosť	38	11,6 %
Nezaujímavá volebná kampaň	16	4,9 %
Iné	8	2,4 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet prevyšuje 100 %.

Možnosť rozvinúť predchádzajúcu otázku bola daná do určitej miery v otázke č. 18, keď sme sa snažili odhaliť príčiny neúčasti voličov na voľbách, tak ako to vnímajú účastníci prieskumu, ale zároveň boli zúčastneným ponúknuté možnosti odpovedí na ich označenie. Zaujímavá je skutočnosť, že voliči – naši respondenti vidia príčinu neúčasti predovšetkým v nedôvere v inštitút volieb a takto kreovaný orgán, čo potvrdilo 65,2 % respondentov, za čím nasleduje so 43,3 % odpovedí nezáujem voličov o voľby, zlu informovanosť vidí ako možnú príčinu 11,6 % opýtaných, 4,9 % vinní zle vedenú volebnú kampaň a 2,4 % označilo iné (nešpecifikované) dôvody.

Tabuľka č. 19: Vedia respondenti, čo majú robiť pri vstupe do volebnej miestnosti?

Áno	287	87,5 %
Nie	3	0,9 %
Skôr áno	35	10,7 %
Skôr nie	3	0,9 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Pozitívnym zistením pre nás bolo, že sa vedia respondenti orientovať v praktickej oblasti, teda aspoň z označených odpovedí vyplýva, že vedia, čo majú v súvislosti s realizáciou volebného aktu urobiť hneď po vstupe do volebnej miestnosti. Odpoveď „áno“ označilo 287 jedincov, čo je 87,5 %, „skôr áno“ 10,7 % a iba 3 respondenti – 0,9 % nevie, čo má urobiť, a rovnaký počet sa priklonil k odpovedi, že skôr nevie, čo má urobiť. Túto skutočnosť možno pripísať alternatíve, že sa títo jednotlivci nezúčastnili na voľbách, nemajú záujem o voľby alebo im chýbajú informácie. Faktorov determinujúcich daný stav môže byť viacero.

Tabuľka č. 20: Vyhovuje respondentom súčasný spôsob hlasovania?

Áno	234	71,3 %
Nie	15	4,6 %
Skôr áno	72	22,0 %
Skôr nie	7	2,1 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

K uvedenej otázke sa kladne vyjadrilo až 93,3 % , z toho jednoznačne *áno* odpovedalo 71,3 % a *skôr áno* 22,0 % , pričom negatívnu odpoveď označilo 6,7 % respondentov. Za nevyhovujúci súčasný spôsob hlasovania považuje 4,6 % a k možnosti skôr nevyhovujúci sa prikláňa 2,1 % .

Tabuľka č. 21: Využili respondenti niekedy inú formu (ako osobnej účasti – dostavením sa do volebnej miestnosti v ich obvode) hlasovania?

Nie	265	80,8 %
Prenosnú volebnú schránku	6	1,8 %
Voličský preukaz	55	16,8 %
Voľba poštou	2	0,6 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Predmetom skúmania tejto otázky bolo zistenie, do akej miery majú respondenti skúsenosti s ďalšími možnosťami hlasovania pre prípad, že sa nemohli zúčastniť na hlasovaní vo volebnej miestnosti v obvode trvalého bydliska, dostaviť sa priamo do volebnej miestnosti. Z uvedených odpovedí je vidieť, že až 19,2 % má skúsenosti s inou alternatívou, najčastejšou formou bolo využitie voličských preukazov – 16,8 %, prenosnú volebnú schránku využilo 1,8 % „našich“ voličov, a voľbu poštou realizovali 2 respondenti, teda 0,6 %. Až 80,8 % respondentov sa vyjadrilo, že nevyužili uvedené formy hlasovania.

Tabuľka č. 22: Ak by sa voľby konali cez internet, respondenti by sa zúčastnili

Na všetkých voľbách	120	36,6 %
Iba na niektorých	23	7,0 %
Tak ako doteraz – nič to nemení	94	28,7 %
Určite na viacerých	68	20,7 %
Nezúčastnili by sa	22	6,7 %
Neviem	1	0,3 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

V súvislosti s aktuálnymi otázkami e-democracy, možnosti internetových volieb do budúcnosti, nás zaujímal názor verejnosti na túto formu hlasovania, a tak táto otázka bola položená i v dotazníku, pričom bolo zámerom zároveň zistiť, či by možnosť voliť cez internet zvýšila účasť na voľbách. Z odpovedí respondentov vyplynulo, že v takomto prípade by sa na všetkých voľbách zúčastnilo 36,6 %, čo v našom ponímaní predstavuje „iba“ 36,6 %, keďže sme očakávali v takomto prípade vyššiu účasť. Pre 28,7 % zúčastnených by sa týmto nič nezmenilo, a iba 20,7 % jedincov by sa určite zúčastnilo na viacerých voľbách. Tieto zistenia

sú pre nás prekvapením, keďže sa na našom prieskume zúčastnili prevažne mladí ľudia, najmä vekovej kategórie do 25 rokov a do 35 rokov; očakávali sme, že prejavia väčší záujem o túto možnosť hlasovania, bude pre nich výhodou a adekvátnou formou hlasovania, ktorú uvítajú.

Tabuľka č. 23: Volebná kampaň je pri voľbách do NR SR podľa respondentov

Prijateľná	167	50,9 %
Kvalitná	7	2,1 %
Agresívna	99	30,2 %
Nedostatočná	52	15,9 %
Neviem	3	0,9 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Ďalšou z diskutovaných tém v súvislosti s voľbami je aj volebná kampaň, na ktorú sa rôznia názory, či už medzi odborníkmi, samotnými politikmi, alebo aj širokou verejnosťou, a tak sme i my túto oblasť zahrnuli do nášho prieskumu. Zaujímalo nás, ako vnímajú volebnú kampaň bežní občania, a tak sme tomuto zámeru prispôbili nasledujúce otázky dotazníka. Jednou z otázok bolo, či občania vnímajú kampaň ako prijateľnú, avšak mali možnosť vybrať si z ponúkaných možností. Viac ako polovica (50,9 %) opýtaných vníma volebnú kampaň pri voľbách do Národnej rady SR ako prijateľnú, až 30,2 % ju považuje za agresívnu a 15,9 % ju považuje za nedostatočnú. Ako kvalitnú, kvalitne vedenú ju označili iba 2,1 % respondentov a 0,9 %, čo predstavuje troch respondentov, sa nevedelo k danej otázke vyjadriť.

Tabuľka č. 24: Podľa respondentov je prijateľná volebná kampaň

Reálna	173	52,7 %
Šokujúca	2	0,6 %
Agresívna	88	26,8 %
Korektná	62	18,9 %
Neviem	3	0,9 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Podľa väčšiny respondentov – 52, 7% je prijateľná kampaň, ktorá je reálna, 26,8 % preferuje agresívnu kampaň, za korektnú kampaň sa vyjadrilo 18,9 % a šokujúcu uprednostňuje iba 0,6 % zúčastnených. Na spôsob vedenia kampane, ktorá z uvedených možností by bola najvhodnejšia, sa nevedeli vyjadriť 3 z respondentov, čo je 0,9 %.

Tabuľka č. 25: Najviac respondentov ovplyvní volebná kampaň prostredníctvom

Letákov priamo do schránky	185	56,4 %
Pútače v (mimo) obce	37	11,3 %
Televízia	199	60,7 %
Mítingy politikov	62	18,9 %
Iné	51	15,5 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Pri možnosti uviesť viac odpovedí súčet prevyšuje 100 %.

Zaujímali nás nielen spôsoby vedenia kampane politickými subjektmi z hľadiska jej charakteristiky, ale aj prostriedky, akými sa dostáva a podsúva k voľčovi, čo sme zakomponovali do predmetnej otázky. Respondenti mali možnosť vybrať prostriedok, ktorý ich najviac osloví, teda formu, ako sa k nim dostanú informácie, ktoré sú súčasťou volebnej kampane. Za najčastejšiu a možno povedať najefektívnejšiu možnosť zvolili respondenti televíziu, avšak táto otázka ponúkala viacero možností, ako druhé v poradí boli označené informácie formou letákov priamo do poštovej schránky voľčov a až potom nasledovali mítingy či iné formy sprostredkovania a prezentácie kampane.

Tabuľka č. 26: Stretli sa respondenti priamo s ovplyvňovaním voľča počas konania volieb?

Áno, priamo	40	12,2 %
Áno, nepriamo	82	25,0 %
Nie	182	55,5 %
Neviem	24	7,3 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Dalo by sa povedať, že relatívne uspokojivú bolo zistenie, že sa viac ako polovica (55,5 %) zúčastnených nestretla s priamym ovplyvňovaním voľča počas konania volieb, čo považujeme tiež za jeden z negatívnych aspektov, ktorý často sprevádza realizáciu volieb. Avšak až 37,2 % voľčov má priamu či nepriamu skúsenosť s touto formou „nátlaku“ na voľča počas priebehu volieb.

Tabuľka č. 27: Zmení rozhodnutie respondentov ovplyvňovanie (obdarovanie) pred vstupom do volebnej miestnosti?

Áno, určite	6	1,8 %
Nie	285	86,9 %
Záleží na politickom subjekte	9	2,7 %
Záleží na darčeku	8	2,4 %
Neviem	20	6,1 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Taktiež príjemným bol pre nás výsledok odpovedí na otázku č. 27, kde sa až 86,9 % respondentov vyjadrilo, že by ich rozhodnutie odovzdať hlas pre konkrétny politický subjekt nezmenilo takéto správanie – ovplyvňovanie či obdarovanie počas konania volieb. Podľa vyjadrení v dotazníkoch by takéto správanie s určitosťou ovplyvnilo iba 1,8 % respondentov, pre 2,7 % je rozhodujúci politický subjekt, ktorý túto formu činnosti vyvíja, a v prípade 2,4 % opýtaných by záležalo na darčeku, aký by ponúkali takéto osoby.

Tabuľka č. 28: Vedia respondenti, aký význam majú preferenčné hlasy pri voľbách do NR SR?

Áno	181	55,2 %
Nie	70	21,3 %
V podstate áno	77	23,5 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Aj význam preferenčných hlasov je relatívne známy našim respondentom, ako vyplynulo z prieskumu, kde sa kladne vyjadriilo 181 z účastníkov, čo je vyjadrené v percentách 55,2. K pozitívnemu vyjadreniu môžeme prirátat' ďalších 23,5 %, čo predstavuje označené odpovede – v podstate áno. Význam prednostných hlasov zostáva nejasný pre 70 respondentov, predstavujúcich 21,3 %.

Tabuľka č. 29: Využívajú respondenti preferenčné (prednostné) hlasy pri voľbách?

Áno, maximálny počet	80	24,4 %
Nie	139	42,4 %
Áno, ale nie všetky	109	33,2 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Napriek tomu, že viac ako dvom tretinám zainteresovaných na našom prieskume je v zásade jasný význam preferenčných hlasov, pri samotných voľbách ich uplatňuje v maximálnom počte iba 24,4 %, sčasti ich využíva 33,2 % a nevyužíva ich 42,4 % respondentov.

Tabuľka č. 30: „Ideálny“ kandidát na poslanca by mal podľa respondentov spĺňať tieto kritériá

1. Morálne vlastnosti	74	22,6 %
2. Známa osobnosť	60	18,3 %
3. Kultivované vystupovanie	56	17,1 %
4. Vzdelanie vysokoškolské	48	14,6 %
5. Vyššia veková hranica, ako je minimálna	47	14,3 %
6. Vzdelanie minimálne stredoškolské	43	13,1 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

V ďalšej otázke mali možnosť účastníci prieskumu označiť kritérium, ktoré by predstavovalo *ideálneho* kandidáta, a tak s potešením môžeme konštatovať, že na prvom mieste v 22,6 % označili ako dôležité, aby išlo o osobnosť, ktorá má dobré morálne vlastnosti, 18,3 % považuje za ideálne, ak je to známa osobnosť, potom ako ďalšie zohráva dôležitú rolu kultivované vystupovanie – 17,1 %, nasleduje vysokoškolské vzdelanie – 14,6 %, vyššia veková hranica, ako je minimálna – 14,3 % a minimálne stredoškolské vzdelanie uprednostňuje 13,1 %. I keď táto otázka z hľadiska priestoru na vyjadrenie názoru sa ponúkala i vo forme otvorenej otázky, vzhľadom na jej špecifickosť sme od tohto zámeru upustili.

Tabuľka č. 31: Vyhovoval by respondentom viac systém konania volieb z hľadiska možnosti účasti v dvoch dňoch – piatok a sobota?

Áno	119	36,3 %
Skôr áno	90	27,4 %
Neviem	19	5,8 %

Nie	33	10,1 %
Skôr nie	20	6,1 %
Je to jedno	47	14,3 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Keďže sa upúšťa od modelu konania viacerých druhov volieb v dvoch dňoch z rôznych i opodstatnených dôvodov, predsa len nás zaujímal postoj verejnosti i k týmto zmenám, a tak sme predložili uvedenú otázku na zodpovedanie. V prípade, že by sa voľby konali v dvoch dňoch, zúčastnilo by sa na nich v podstate až 63,7 % (36,3 % + 27,4 %) a nezúčastnilo takmer 16,2 %. Vyjadriť sa nevedelo 5,8 % a jedno to je 14,3 % respondentom.

Tabuľka č. 32: Ovplyňuje respondentov pri rozhodovaní zverejňovanie predvolebných prieskumov o zvoliteľnosti politických strán?

Áno	17	5,9 %
Skôr áno	44	15,3 %
Nie	157	54,5 %
Skôr nie	70	24,3 %
SPOLU RESPONDENTOV	328	100 %

Poslednou otázkou nášho relatívne rozsiahleho dotazníka pre respondentov bolo, či ovplyvňuje ich rozhodnutie pri výbere politického subjektu, ktorý vo voľbách podporia, zverejňovanie predvolebných prieskumov o zvoliteľnosti politických strán. Až 54,5 % resp. 78,8 % z opýtaných neovplyvnia predvolebné prieskumy, iba 5,9 % odpovedalo jednoznačne áno na danú otázku a 15,3 % skôr ovplyvní, ako vyplynulo z uvedených odpovedí v dotazníku.

Závery a odporúčania

Voľby a výkon volebného práva patria k základným hodnotám demokratického štátu. Je to základná ústavná „poistka“ na uchovanie demokracie a právnej stability vývoja spoločnosti. Zmyslom volieb je výber alternatív, ktorý je však možný len tam, kde je politický pluralizmus. Od nich závisí zloženie a odvodzuje sa legitimita zákonodarných zborov. Možno povedať, že po využití volebného práva, obsadením – vytvorením parlamentu výberom politických strán, prípadne niektorých kandidátov, sa úloha občana v tomto procese vlastne končí. Ale ani to nie je málo, spolurozhodovať o tom, ktoré politické subjekty sa dostanú k moci so svojím politickým programom a budú udávať smer rozvoja našej spoločnosti. Tak zostáva realizácia moci voliča pri uplatnení aktívneho volebného práva v rovine kreačnej, zvolením svojich zástupcov. Je treba poznamenať, že aj voľby v SR (a aj referendum) zaznamenali nízku účasť voličov, čoraz menej občanov využíva svoje právo voliť. Rozhodnutie zúčastniť sa na voľbách predstavuje nielen právo voliča určiť alternatívu, ale aj jeho záväzok strpieť prípadne aj inú alternatívu. Až potom, keď mali všetci možnosť realizovať „svoj výber“, môžu pocítiť nutnosť akceptovať výsledky „výberu všetkých“.⁷

V závere môžeme konštatovať, že cieľ, ktorý sme si stanovili v empirickej časti štúdie, oboznámiť sa s názormi a postojmi respondentov, a tak priblížiť obraz vedomostnej úrovne v oblasti volieb, sme splnili. Všetky poznatky, ktoré sme získali týmto prieskumom verejnej

⁷ KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských štátů*. Praha : Linde, 1996, s. 309

mienky, sú pre nás veľmi hodnotné, pretože boli značným prínosom a jednoznačne prispeli k väčšiemu rozhl'adu v uvedenej problematike. Zároveň môžeme konštatovať, že sa v prevažnej väčšine odpovedí na jednotlivé otázky potvrdili naše domnienky. Z výsledkov vyplynulo, že respondenti z viacerých druhov volieb považujú za najznámejšie voľby do Národnej rady Slovenskej republiky a voľby prezidenta SR. Zaujímajú sa aj o voľby do orgánov obcí, avšak voľby do orgánov vyšších územných celkov, hoci sa ich i dianie v samosprávnom kraji týka, nie je prioritnou otázkou. Taktiež možnosť využiť volebné právo pri voľbe zástupcov – poslancov do Európskeho parlamentu je záujem veľmi malý, čo sme v zásade i očakávali. Pri otázkach, ktoré smerovali k organizačným a procedurálnym aspektom, sa respondenti vyjadrovali i k zmene volebného systému, k zachovaniu vekovej hranice aktívneho volebného práva a súčasnej hranice pasívneho volebného práva kandidátov na poslancov NR SR. Vyjadrovali svoje názory i na zastúpenie mužov a žien v parlamente, keď ako pozitívum vnímame záujem o zvýšenie počtu žien v národnej rade, resp. v politickom živote. Taktiež bolo pre nás prekvapivým zistením, že väčšina zúčastnených sa nepostavila odmietavo, ako sme očakávali k prípadnej úvahe o zavedení volebnej povinnosti, teda hypoteticky pripúšťali i túto alternatívu. Snahou prieskumu bolo poukázať i na negatívne javy, o ktorých sa v SR v súvislosti s voľbami diskutuje, a to sú formy ovplyvňovania voliča, ku ktorým mali možnosť vyjadriť sa i v našom dotazníku. Z uvedených odpovedí vyplynulo, že aj s touto formou činnosti sa stretla značná časť našich účastníkov.

Uvedené naznačuje, i keď si uvedomujeme, že počet respondentov neodráža názory širokej verejnosti, ale ide o názory viacerých jednotlivcov, a sú pre nás smerodajné pre potvrdenie predpokladu, že v Slovenskej republike je potrebné upraviť – zjednotiť aspoň základné procedurálne otázky organizácie a priebehu volieb, zvýšiť informovanosť občanov a reflektovať na jeho požiadavky a záujmy, ako aj apelovať či motivovať občanov k záujmu o veci verejné.

Naplnenie niektorých vyslovených atribútov vidíme v príprave a prijatí volebného kódexu. Na základe získaných (teoretických a praktických) poznatkov, ktoré odhaľujú isté nejasnosti organizácie a priebehu najmä parlamentných volieb, sme dospeli k nasledujúcim záverom sformulovaných do **úvah de lege ferenda**:

- zmena volebného systému (na väčšinový volebný systém) pri voľbách do Národnej rady SR je jednou z alternatív zmien v súvislosti s procedúrou volieb, ktorú prijímajú i voliči pozitívne z dôvodu možnosti výberu kandidáta – volič má väčšie možnosti ovplyvniť personálne zloženie parlamentu, keďže odovzdáva hlas pre konkrétneho kandidáta,
- zachovanie proporčného volebného systému pri parlamentných voľbách, avšak zmena v počte volebných obvodov – vytvorenie napr. 8 volebných obvodov, ktoré sú zhodné s územím krajov,
- zosúladenie niektorých náležitostí, ktoré môžu byť upravené jednotne pre viaceré druhy volieb – do parlamentu, orgánov obcí a orgánov VÚC, volieb do Európskeho parlamentu, napr. v otázke volebného práva určenie – zosúladenie vekovej hranice najmä pasívneho volebného práva (stanovenie vekovej hranice na 25 rokov),
- určenie dňa konania volieb (v zmysle zákona o voľbách do NR SR sa konajú v jeden deň – v sobotu, v prípade volieb do orgánov obcí sa môžu konať aj v dvoch dňoch...) a zjednotenie času ich priebehu (voľby do NR SR od 7.00 – 22.00 hod., v prípade obecných volieb od 7.00 – 20.00 hod., čo môže byť pre voliča zavádzajúce, čoho dôsledkom je, že sa nedostaví do volebnej miestnosti načas a nebude môcť voliť),
- zaviesť jednotný spôsob úpravy hlasovacích lístkov formou krúžkovania a zjednotiť pravidlá ich úpravy aj v kontexte dosahu na ich prípadnú neplatnosť, (keďže v prípade volieb do NR SR, ak označíme kandidáta *podčiarknutím mena, resp. krížikom*, na takýto preferenčný hlas sa neprihliada),

- upraviť jasné pravidlá volebnej kampane a volebného moratória, taktiež tieto jednotne stanoviť pri realizácii volieb parlamentných, komunálnych...(keďže niekde je v zákone výslovne upravené, niekde v podstate odstránené), na ten účel volebnou kampaňou zaktivizovať samotného voliča,
- jednotne stanoviť výšku volebnej kaucie politickým subjektom pre voľby do NR SR a pre voľby do Európskeho parlamentu (na 16 596,- eur),
- zosúladiť možnosti preukazovania totožnosti voliča pri voľbách – (nie iba občianskym preukazom, ale) občianskym preukazom alebo cestovným pasom,
- možnosť voliť poštou, prípadne využívať ďalšie formy alternatívneho hlasovania – a postupne zaviesť možnosť voliť cez internet, sms,
- vymedziť – rozšíriť kompetencie volebných orgánov – komisií, prehodnotiť zloženie komisií smerom kreovania profesionálnych komisií aspoň na vyššom stupni, zefektívniť ich činnosť, kvalitne pripraviť členov komisií formou školení,
- posilniť postavenie nezávislých pozorovateľov volieb,
- stanoviť pravidlá financovania politických strán, preukazovanie reálne získaných a vynaložených prostriedkov pri voľbách, alternatívou môže byť poskytnutie financií zo strany štátu v takej výške, v akej strane preukázu získané prostriedky; prípadne vytvoriť priestor na možnosť samofinancovania (podnikanie) pol. strán vlastnou činnosťou; v prípade nerešpektovania podmienok zo strany týchto subjektov ich sankcionovať,
- odstrániť priestor na ovplyvňovanie voliča aj stanovením podmienok moratória a zaviesť sankcie pre prípadné názny, porušovanie zákonom upravených podmienok (prípady kupovania hlasov voličov, vynášanie hlasovacích lístkov a ich následné vnášanie po úprave vykonanej mimo volebnej miestnosti),
- zabezpečiť znehodnotenie nepoužitých/neuplatnených hlasovacích lístkov vo volebnej miestnosti,
- prehodnotiť systém evidencie účasti voličov na voľbách vo volebnej miestnosti (súčasný – zakrúžkovanie v zozname),
- a odstrániť, zosúladiť prípadné ďalšie organizačné nezrovnalosti.⁸

Uvedené neodráža všetky zmeny, ktoré by bolo potrebné upraviť v rovine platného práva, poukazuje na niektoré z nich, ktoré sú sprievodným javom realizácie volieb v súčasnej podobe. Nedostatky v zákonnej podobe vytvárajú priestor na vznik problémov v praxi, ktoré môžu vyústiť až do činností a správania, ktoré sú v rozpore nielen s dobrými mravmi, ale aj so samotným zákonom. Tieto konštatovania podporujeme i závermi z vykonaného prieskumu, kde sa potvrdila už spomínaná nízka účasť voličov, či už v dôsledku nejednotnej a neprehľadnej úpravy volebných pravidiel v zákonnej rovine, alebo v dôsledku správania politických subjektov ako nevyhnutnej súčasť volieb, neférovosť a porušovanie pravidiel predvolebného zápasu, zavádzanie voličov a ďalšie. Práve posledné činitele spôsobujú nedôveru voličov voči inštitútu volieb, možno voči jednotlivým inštitúciám a tieto negatíva sa vracajú v podobe nezájmu o dianie na Slovensku, o veci verejné. Domnievame sa, že vytvorenie jednotných a pre voliča zrozumiteľných pravidiel i v podobe volebného kódexu môže byť prvým krokom na ceste, ako prinavrátiť voličom ich funkciu, prebudiť záujem participovať na rozhodovaní a niest' spoluzodpovednosť za tieto rozhodnutia.

Literatúra

DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vydanie.* Šamorín : Heuréka, 2007. ISBN 80-89122-38-8, 1197 s.

⁸ MARCZYOVÁ, K. *Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky (ako prostriedok demokracie).* Bratislava : Akadémia PZ 2010, s. 55 a nasl., s. 109, tiež www.minv.sk, volebný kódex.

- FISCHEROVÁ, K. *Priama voľba prezidenta SR (čo priniesla novela ú. z. č. 9/1999 Z. z.)*. In *Policajná teória a prax* č. 1/1999, s. 53.
- HEYWOOD, A. *Politologie. 3. vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2008, ISBN 978-80-7380-115-1, 537 s.
- KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států*. Praha :Linde, 1996, ISBN 80-7201-010-7, 415 s.
- MARCZYOVÁ, K. *Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky (ako prostriedok demokracie)*. Bratislava : Akadémia PZ 2010, ISBN 978-80-8054-504-8, 136 s.
- SVÁK, J. a kol. *Ústavné právo SR*. Bratislava : Akadémia PZ 2008, ISBN 978-80-8054-455-3, 478 s.
- VOLNER, Š. *Politológia. I*. Bratislava : Merkury, s.r.o., 2009, ISBN 978-80-89143-95-5, 150 s.
- www.zbierka.sk
www.minv.sk, volebný kódex

Key words: elections, right to vote, sovereignty of people, indirect democracy, municipal elections, presidential elections, parliamentary elections, survey, election code.

Summary

Elections are a key sign of democracy, they are a basic prerequisite and up-to-now unequalled mechanism of political decisions accomplishment. They are means by which citizens- constituency chose their representatives to representative authorities, and also this form they participate in state power, in decision-making process. To achieve it, the citizens - voters themselves play an important role. It is significant for citizens to realize and adopt this position. In addition to the above-mentioned form, other ways of common decision-making are guaranteed to the voter by basic principles, which are safeguarded by the most powerful law – the Constitution of the Slovak Republic.

In Slovak Republic, citizens can participate in several elections, such as elections to the National Council of the Slovak Republic, elections to municipal authorities and higher territorial units, presidential elections and elections to the European Parliament. Each of these elections shows certain specifics and differences in their organisation and process, or aspects of right to vote. Elections are regulated by a special law, which usually seems confusing and complex to a citizen. It is impossible to deal with all issues in detail, so we focus our attention to selected areas, e. g. some aspects of implementation and some institutes of the process of elections to the National Council of the Slovak Republic. Theoretical knowledge in this study is supported by conclusions obtained in a survey.

Importance of elections and topical relevance of selected aspects form the content of the submitted study, which, in addition, contains results of the conducted survey (by a method of a questionnaire). Based on the gathered findings we present suggestions for improvement of the present state concerning the current changes in the Slovak Republic which are expected to lead to adoption of an election code as a set of unified election rules.

*pplk. doc. JUDr. Klaudia Marczyová, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávných vied
tel: 09610 57 263
e-mail: klaudia.marczyova@minv.sk*

Recenzenti: prof. JUDr. Ján Svák, CSc., doc. JUDr. Vladimír Zoubek, CSc.